

مقدمه

منابع تفسیری، که تدوین غیر رسمی آنها از زمان معصومین علیهم‌السلام آغاز شده، یکی از بهترین مراجع فهم قرآن و شناخت دین است. شناخت منابع نیز گام نخست و مهم هر پژوهشی است. برای تبحر و حتی آشنایی اولیه با هر علمی، لازم است ابتدا منابع مهم و پرکاربرد نگاشته شده در آن، مورد تفحص و مطالعه و ارزیابی و مذاقه قرار گیرد تا اولاً، با مبادی آن علم آشنایی صورت گیرد؛ ثانیاً، در پژوهش‌های نوین و فراگیر از آن منابع استفاده و بهره‌برداری شود. اضافه بر آن، امروزه کتاب‌شناسی و مأخذشناسی به عنوان یک ضرورت مطرح شده در تمام علوم به‌ویژه علوم اسلامی که قدمت بسیاری دارند اهمیت خاصی دارد. در این میان، ضروری است در علم تفسیر نیز به دلیل اهمیت آن همچنین تلاش‌های گسترده از زمان نزول قرآن تاکنون، در کتبی مستقل، تمامی مأخذ و منابع مرتبط با این علم معرفی و تبیین شوند، تا پژوهشگران بتوانند از آن استفاده و بهره‌برداری کنند. لذا بر آن شدیم تا با بضاعت علمی محدود خود این نقصان را تا حدودی جبران نماییم. قبل از مطالعه این کتاب توجه به نکات ذیل حائز اهمیت است:

۱. در معرفی هر تفسیر کوشیده‌ایم که سه محور کلی ذیل رعایت شود:

الف) ارائه شناخت کلی از تفاسیر و زمان حیات مؤلف آن.

ب) امتیازات، شاخصه‌ها و ویژگی‌های منحصر در هر تفسیر.

ج) کاستی‌ها و نقدهای وارد بر هر تفسیر.

۲. در این کتاب که به پیشنهاد سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی (سمت) و دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم برای دانشجویان مقطع کارشناسی نگاشته شده، کوشیده‌ایم در معرفی و شناخت تفصیلی مهم‌ترین منابع تفسیری فریقین، نکات مهم، اساسی و کلیدی تفاسیر لحاظ شود و افزون بر آشنایی عمومی با تفاسیر، دانشجویان با نقاط قوت و برجستگی‌های ویژه هر تفسیر و کاستی‌ها و نقدهای وارد بر آن آشنا شود.

۳. بر اساس آنچه آمد، از اساتید بزرگوار و دانشجویان گرامی، تقاضا داریم در کنار توضیح مطالب هر درس، در وقت باقی مانده به انجام فعالیت‌های پژوهشی مبادرت ورزند تا هم مطالب آمده در متن درس تثبیت شود و هم بر پرورش قوه تحلیل و نقادی که نیاز دانشجویان ایران اسلامی است، افزوده گردد.

۴. به نظر می‌رسد همراه آوردن حداقل یک جلد از تفاسیر هنگام تدریس و شناساندن عینی آنها به دانشجویان و قرائت بخش‌هایی از آن، از سوی استاد محترم به منظور فهم عمیق‌تر و آشنایی صحیح‌تر دانشجو با تفسیر، ضروری باشد؛ هرچند که اگر این کار با استفاده از دستگاه ویدئو پروژکتور انجام شود افزون بر بالا بردن جاذبه درس، عملاً امکان بیشتری برای بررسی نمونه‌های بیشتر فراهم می‌آید.

۵. از آنجا که عموم تفاسیر در نرم‌افزارهای متعدد علوم اسلامی انعکاس داده شده‌اند، اضافه بر استفاده استاد از آنها در کلاس هنگام تدریس، توصیه به دانشجویان در به کارگیری از این نرم‌افزارها ضروری به نظر می‌رسد.

در پایان ضمن ارج نهادن به اهالی علم و تفسیر و استقبال از رهنمودها و تذکرات سودمند برای رفع کاستی‌های کتاب، از خداوند متعال بابت فراهم نمودن بستر نگارش این کتاب و توفیق قلم زدن در علم شناخت تفاسیر به جوانان عزیز میهن سپاسگزاریم. از داوران گرامی گروه تخصصی علوم قرآن و حدیث سازمان «سَمَت» که با ارزیابی دقیق خود به غنای محتوا و ارتقای ساختار کتاب یاری رساندند، همچنین از رئیس محترم وقت سازمان، جناب آقای دکتر ذبیحی، به پاس حمایت‌های صمیمانه‌شان، معاون محترم پژوهشی وقت، جناب آقای دکتر خادمی، و همکاران ایشان در دفتر قم که زمینه به انجام رسیدن این اثر را فراهم ساختند قدردانی می‌کنیم.

وما توفیقی الا بالله العلیّ العظیم

زهره نریمانی - جعفر فیروزمندی

تابستان ۱۴۰۱